

De groote brand van Londen in 1666

door

NANNIE VAN WEHL

JE kunt in dezen wintertijd, dat de menschen fel stoken, haast geen krant inkijken of je leest van een of andere groote brand. In Amsterdam brandde in Januari weer een van de mooie oude koopmanshuizen af, in Rotterdam hadden we twee groote branden in het oude stadsgedeelte, waar de huizen soms nog vreemd door elkander heen gebouwd zijn. Het is alleen te danken aan de groote activiteit van de brandweermannen met hun modern materiaal dat we telkens voor een ramp gespaard blijven. Maar denk eens hoe het vroeger was!

Dan kon één brand een halve stad in de asch leggen! De groote brand van Londen is er een voorbeeld van.

In 't begin liet de Brand zich niet erger aanzien dan de vele andere branden, die telkens uitbraken in het dichtbevolkte Londen met zijn nauwe stegen en straten, met zijn huizen waarvan het grootste gedeelte van hout was.

Een zeer nauwkeurig verhaal bestaat er over den Brand van een ooggetuige, de bekende Samuel Pepys, wiens Dagboek wereldberoemd is. Hij woonde in de buurt van den Tower. In den nacht van 1 op 2 September waren zijn dienstboden 's nachts om drie uur nog bezig allerlei in orde te brengen voor een feestelijkheid die den volgenden dag plaats zou vinden. Een der meisjes zag, dat er brand was in de buurt en achtte het noodig, haar meester te waarschuwen. Pepys stond op, keek eens naar den brand, vond, dat die niet erger was dan zooveel andere branden en ging weer naar bed. 's Morgens informeerde hij naar den brand. Ja, die was begonnen bij een bakker in

Putting Lane. Hij ging eens kijken. En toen zal hij wel geschrokken zijn, al merk je dat zoo niet in zijn dagboek. Hij hoorde, dat er 's nachts ruim driehonderd huizen waren verbrand en hij zag, dat de scheepswerven aan den Theemsoever de een na den ander vlam vatten. Hij was een machtig en voornaam heer, die onmiddellijk toegang tot den Koning kon krijgen en hij ging dan ook dadelijk aan het Hof vertellen, hoe gevaarlijk het er in de stad begon uit te zien. Blusmateriaal was er o! zoo weinig aanwezig, daar was men nog niet zoo mee op de hoogte. Het eenige middel was het omhalen van huizen aan de windzijde van den brand. Als dan de brand door den wind verder werd gedreven, was er eindelijk geen voedsel meer voor het vuur. De koning en de hertog van York, zijn broer, gaven Pepys allerlei raadgevingen en bevelen mee voor den burgemeester van Londen, den Lord Mayor en beloofden soldaten, om mee te helpen, zooveel als de Lord Mayor maar zou willen hebben. Pepys naar den Lord Mayor. Die was al heelemaal van streck. „Hij gedroeg zich als een verloren man, met een zakdoek om zijn hals. Hij riep als een vrouw, die flauw valt: „Goede Hemel! Wat kan ik doen? De menschen willen niet naar me luisteren.”

Pepys ging maar weer terug naar den Koning en vertelde daar in niet al te zachtmoedige termen dat er met den Lord Mayor niets te beginnen was.

„Het is een oud wijf,” zei hij.

Moge Karel II al een pretmaker geweest zijn, nu toonde hij zich een man. Samen met den hertog van York nam hij de leiding van den strijd tegen het vuur.

Dien heelen tweeden September woedde het vuur. De soldaten deden hun best onder bevel van den Koning en den hertog van York, ze haalden huizen om en als 't niet gauw genoeg ging, lieten ze ze met buskruit in de lucht vliegen. Maar nóg hield iedereen zich 'kalm. De dakloozen waren overal bij familie, vrienden en bureu onder gebracht, 't brandde, nu ja, 't brandde zoo vaak, dan eens erg, dan eens minder. Maar in den nacht van twee op drie September, toen de brand dus al meer dan vier-en-twintig uur woedde, begonnen de Londenaars te beseffen, dat 't hier een ramp van buitengewonen omvang en ernst ging worden.

Ze begonnen hun have en goed in te pakken, trachtten wagens te krijgen, laadden alles op met zooveel levensmiddelen als ze vinden en bergen konden en trachtten de stad uit te trekken. Toen werd het een vreeselijke toestand. Er ontstond een ontzettend gedrang in de nauwe straten, dat nog verergerd werd, door de boeren uit den omtrek, die den Brand als een vurigen boog aan den hemel zagen, en met hun wagens de stad binnen kwamen, om die voor grof geld aan de vluchtelingen te verhuren. 4 September werd de brand nog erger. Dat was „de dag van Londens' treurtooneel.” Geheele wijken gingen in vlammen op, ook werd de Sint-Paulskerk vernield. En al maar bleef de Oostenwind fel loeien. Almaar joeg de wind het vuur verder en wijder in 't rond.

Tot eindelijk dan toch ook deze ellende zijn hoogtepunt had bereikt. Den vierden dag, 5 September 1666 ging de felle Oosten wind geheel liggen. 5 September werd men het vuur meester. Gebluscht was 't niet. Weken lang bleef het vuur smeulen en moesten de puinhoopen met nauwlettende zorg bewaakt worden. Maar van verdere verwoestingen was geen sprake meer.

Toen konden de Londenaars er zich rekenschap van geven, hoe groot wel de aangerichte schade was.

Het centrum van de stad, de City, was geheel en al verwoest. Ook de Temple, het verblijf van de Juristen, een geweldig complex van gebouwen. Dan het stadhuis, de kerk van Sint-Paul, meer dan veertig gildenhallen, waar de gilden bijeen plachten te komen, allen groote gebouwen. Tachtig kerken, dertienduizend huizen.

Als er in een mierenhoop schade wordt aangericht, is het aandoenlijk te zien, hoe vol ijver en moed de mieren onmiddellijk aan 't werk trekken om de schade te herstellen.

En daar in Londen, daar deden de afgejakkerde menschen voor de mieren niet onder. Ze gingen onmiddellijk weer aan 't werk. Groote plannen

werden ontworpen. Christopher Wren, een architect, heeft zijn naam bij dezen opbouw onsterfelijk gemaakt. Wel konden niet al zijn plannen uitgevoerd worden zoo grootsch als hij ze opgezet had, want daar ontbraken de middelen voor. Maar toch heeft Wren heel wat mooie kerken neergezet en zijn Sint-Paulskerk is mooier dan de verwoeste. Je kunt je voorstellen, hoe ongelukkig en opgewonden de Londenaars waren na de ramp. Zoodra het vuur hun aandacht niet meer opeischte, gingen ze overal naar „schuldigen” zoeken. Tal van vreemdelingen, vooral Hollanders en Franschen werden gevangen genomen. Er waren zelfs menschen die zóó overstuur geraakt waren, dat ze zichzelf als brandstichters kwamen aangeven en zich aan een verhoor onderwierpen. De Koning trachtte met een kalm en verstandig woord de gemoederen tot rust te brengen — niemand was schuldig — het was alles een samenloop van de aller ongelukkigste omstandigheden.

Toen keerde de volksmeening zich tegen hem. Hij had 't vuur aangestoken, hij had „veel te opgeruimd” gekeken, toen hij bij 't blussingswerk hielp.

In Holland kwamen ook de pennen in beweging. Men was immers in oorlog met Engeland. En Engeland had, in 1665 een landing op Terschelling gedaan en er zich in de Engelsche kranten op beroemd, dat er 1000 visschershutten in brand waren gestoken.

Vondel heeft een merkwaardig gedicht aan den brand gewijd:

„Men hoort de vlammen vreeslijk bruizen.
Zoo wordt als in een gruwelgraf
'd Al oude Stad in asch gedolven
En rook en smook.”

Dan moet Engeland natuurlijk even hooren van onzen grootsten dichter:

Waer is nu 's rijks triomfgeschater
Om Schelling en het brandend Vlie?

Jan Vos heeft in dienzelfden tijd ook een vers op den brand gemaakt en veronderstelt, dat ze in Londen zouden hebben gelachen, als Amsterdam zooiets was overkomen.

„Maar Amsterdam, nu Londen leit,
Sit om haar vijandinne en schreit.
Kan iemand zich om haar verblijden,
Ik heb met Londen medelijden.”

